

HEILIG HART VAN JEZUSKERK VINKEVEEN

DE 'KATHEDRAAL VAN DE RONDE VENEN' Net als veel andere parochies had Vinkeveen lange tijd een schuurkerk als onderkomen. In 1842 werd dit zeventiende-eeuwse gebouw vervangen door een nieuwe, aan Antonius van Padua gewijde kerk. De parochie groeide echter in een rap tempo uit tot 2300 zielen. Pastoor Groeningen wilde daarom een grote kerk met 1000 zitplaatsen. Het contact met architect Tepe was waarschijnlijk snel gelegd, want de pastoor was zelf ook lid van het Bernulphusgilde. In 1882 waren de plannen gereed, het benodigde geld geregeld en kon met de bouw van een driebeukige kruiskerk en een bijbehorend parochiegebouw worden begonnen. Een jaar later werd de nieuwe kerk gewijd aan het Heilig Hart van Jezus. Door zijn grote afmetingen en hoge westelijke toren vormt de kerk een markeringspunt in de wijde omgeving, en kreeg zij de bijnaam 'Kathedraal van de Ronde Venen'.

LOURDES IN VINKEVEEN Het dorpse karakter van de Heilig Hartkerk werd enigszins tenietgedaan door de nadrukkelijke wens van de pastoor om een kooromgang en een Lourdesgrot in te richten. In 1858 verscheen de Heilige Maagd Maria aan het meisje Bernadette bij een bron in een grot in het Franse Lourdes. Al snel groeide de plek uit tot de meest beroemde Mariabedevaartplaats, waar duizenden mensen heen reizen hopen op een wonderbaarlijke genezing door het bronwater. Tegen het eind van de negentiende eeuw was het een populair gebruik om de grot na te bouwen, niet in de laatste plaats omdat dit in de tuin van het Vaticaan was gedaan. Ook in het oeuvre van Tepe was de Lourdesgrot geen onbekend verschijnsel. Zowel in de tuin van het Andreas- als die van het Hieronymusgasthuis in

BOUWJAAR 1882 LOCATIE KERKLAAN 2-2A 3645 EV VINKEVEEN
INFORMATIE 0297 26 13 75 OF PAR.H.HARTVANJEZUS@12MOVE.NL
OPENINGSTIJDEN JULI-AUG WO & ZA 13.00-16.00 OF OP AFSPRAAK

Utrecht paste hij dit element toe. Minder gebruikelijk was het echter om zo'n grot, vaak vervaardigd uit een vroege toepassing van betoncement over een sculptuur van metaalgaas, in de kerk te plaatsen. In Vinkeveen werd de Mariakapel met grot ingericht aan de zuidzijde van het priesterkoor.

De pastoor van Vinkeveen wilde in zijn kerk processiebedevaarten laten plaatsvinden. Om de voorziene processies in goede banen langs de Mariakapel met grot en het koor met hoofdaltaar te leiden, werd rond het koor een omgang gebouwd, een zogenaamd ambulatorium. De vroegste voorbeelden hiervan zijn te vinden in enkele vroegchristelijke kerkhofbasilieken, die net buiten de muren van Rome zijn gebouwd tijdens de regeringsperiode van keizer Constantijn (312-337). Pas vanaf het einde van de tiende eeuw werden opnieuw ambulatoria gebouwd. Omstreeks het midden van de elfde eeuw mocht de omgang zich in grote populariteit verheugen. Het zwaartepunt bevond zich in Frankrijk, waaronder de St. Martin in Tours, maar ook in Duitsland zijn er veel gebouwd.

De belangstelling voor de processies in Vinkeveen werd door middel van boekjes en geschriften aangewakkerd. In 1905 werd zelfs het boekje *Bedevaart naar Vinkeveen* uitgegeven, vol met pelgrimliederen. De propaganda bleef niet zonder gevolgen. De groepsbedevaarten kwamen daadwerkelijk van de grond en van heinde en verre werden pelgrim met schuiten aangevoerd. Het grote kerkgebouw kon eindelijk haar dienst bewijzen. Vanuit het bisdom werd met argusogen naar het groeiende aantal deelnemers gekeken. Aartsbisschop Van de Wetering liet in 1911 schriftelijk weten dat hij afwijzend stond tegenover de cultus van Maria van Lourdes. Hij vond dat pastoors hun parochiekerk niet aan een grotere of andere status dienden te verbinden. Wat overigens in de vroege Middeleeuwen, de tijd waar het Bernulphusgilde zich zo graag door liet inspireren, een zeer gewone gang van zaken was.

VERANDERINGEN IN HET INTERIEUR De oorspronkelijke, kleine gepolychromeerde beelden van Maria en Bernadette bij de grot zijn in de jaren dertig vervangen door de huidige, iets grotere exemplaren van wit gips. De grafombe in de Mariakapel werd ontworpen door Friedrich Mengelberg. Pas in 1915 en 1918 konden door een schenking de glas-in-loodramen vervaardigd worden naar ontwerp van Otto Mengelberg. De ramen verbeelden de eerste verschijning van Maria in Lourdes, Maria en Bernadette

bij de grot en de strijd van de vrouw en de draak (Apocalyps 12). Zes van de ramen in het koor werden ontworpen door Friedrich Mengelberg, de andere door zijn zoon Otto. De ramen in het transept geven niet alleen Jezus weer, maar ook anekdotes waarin de door Jezus bepleite armoede een hoofdrol speelt. In de zijbeuken zijn slechts twee ramen volledig figuratief uitgevoerd en in de lichtbeuk komen helemaal geen voorstellingen voor. De zijbeuken worden opgeluisterd door kruiswegstaties, afgewisseld met panelen met heiligen en oudtestamentische figuren van de schilder N. Poland.

Van oorsprong was de hele kerk gepolychromeerd. Tegenwoordig is het interieur praktisch geheel wit geschilderd, op de zandkleurige zuilen met rode en blauwe banden na. Met strijklucht is goed te zien dat de originele schilderijen zich nog steeds onder de witte laag verf bevinden. De enige schildering die nog zichtbaar is, bevindt zich vlak naast het torenportaal in de zuidelijke zijbeuk. Het is een in 1918 door Poland geschilderde en door Otto Mengelberg gesigneerde voorstelling van het Laatste Oordeel. Ervoor is een Calvarieberg nagebouwd waarop nu alleen nog Jezus aan het kruis prijkt. De beide flankerende beelden zijn verdwenen.

In de jaren zestig is het altaar is iets naar voren gehaald, maar alle banken inclusief de communiebanken staan nog in de kerk. Ook de tegelvloer is nog origineel. Zelfs onder het naar voren geschoven altaar is deze nog aanwezig. Het Beekes orgel, een zogenaamd balustradeorgel uit 1827, staat nu in de zuidelijke transeptarm opgesteld, maar was voorheen op het balkon in de westelijke toren te vinden. De biechtstoel is verplaatst naar de zijbeuk, waar hij een doorgang naar een nieuwe aanbouw verhuult. Aan weerszijde van de toreningang bevindt zich een catechisatieruimte en een doopkapel met een doopvont dat werd vervaardigd door J.A. Maas. De houten preekstoel uit 1892 werd door de Brabantse beeldhouwer J.H. Smits uitgevoerd. Het is opmerkelijk dat, ondanks de banden met het Bernulphusgilde, opvallend weinig kunstenaars uit deze kring voor de aankleding van deze kerk werden ingezet. Het hoofdaltaar echter is wel van Otto Mengelberg, evenals het altaarretabel in de Jozefkapel.

VERBORGEN PLEKKEN Alleen zichtbaar via een put in het middenschip is de gewelfde kelder die helemaal onder de kerk doorloopt en onder water staat. Deze opzet met zogenaamde vloerkluisen is

MET STRIJKLICHT IS GOED TE ZIEN DAT DE ORIGINELE SCHILDERINGEN ZICH NOG STEEDS ONDER DE WITTE LAAG VERF BEVINDEN.

vooral functioneel voor de beheersing van het waterpeil, waarmee voorkomen wordt dat de koppen van de heipalen gaan rotten en de kerk verder gaat verzakken. De kerk is immers op nog immer inklinkende veengrond gebouwd. Ter controle kan met een plat vlot onder de hele kerk worden doorgevaaren. Tegen de noordzijde is een traptoren geplaatst, die leidt naar de hogere geledingen van de toren. In de voormalige koorzolder is een klein museum in gericht met oude elementen uit de inventaris, historisch beeldmateriaal, bidprentjes en wat dies meer zij. Een torenverdieping hoger wordt het originele uurwerk van de torenklok – tegenwoordig elektrisch – aangestuurd. Een zee aan deuren onttrekt verschillende uitzichtbalkonnetjes aan het oog. Een deur aan de oostkant geeft toegang tot de ruimte tussen de kap en de gewelven. Hier is goed zichtbaar hoe steil de gewelven eigenlijk zijn en kan ook de complexe houten ondersteuning van de vieringtoren worden bekeken.

Al in een vrij vroeg stadium raakte de toren beschadigd en werd in een andere vorm teruggebouwd. De oorspronkelijke opzet is te zien op de ontwerptekening in de sacristie aan de zuidkant van de kooromgang. In 1990 waaide het dak van de kerk. Acht jaar later kreeg de kerk de status van rijksmonument. De smakeloze, maar functionele aanbouw tegen de hele zijbeuk aan de noordzijde stamt nog uit de tijd dat de kerk geen monumentale bescherming genoot. Tegenwoordig zou hiervoor waarschijnlijk geen toestemming meer worden gegeven.

De koorkant van de kerk in door middel van een doorgang verbonden met de achtergelegen pastorie. Dit ruime gebouw op een L-vormige plattegrond heeft een pittoresk uiterlijk door de trapgevels, muurankers en de hoge schuiframen, maar vooral door de grote veranda aan de goed onderhouden pastorietaan. De kerk en pastorie vormen samen een schilderachtig geheel, vooral vanaf de Herenweg bekeken.

Dit jaar bestaat de kerk 125 jaar. Het is dus tijd voor een feestje, maar ook voor een grootscheepse restauratie. Vooral de toren verkeert in slechte staat. De restauratieplannen van architect Paul van Vliet liggen klaar. Nu is het afwachten of er ook subsidie wordt verleend om het herstel ter hand te kunnen nemen.

HOOGTEPUNTEN

- 1 Lourdesgrot
- 2 Glas-in-loodraam met Maria en Bernadette bij de grot
- 3 Schildering Laatste Oordeel van N. Poland naar Otto Mengelberg
- 4 Hoogaltaar uit 1917 van Otto Mengelberg
- 5 Funderingsgewelven
- 6 Uurwerk in, en uitzicht van de toren
- 7 Orgel met Hoofdwerk en Bovenwerk uit 1827, gebouwd door Wander Beekes met een kas met houtsnijwerk in Lodewijk XVI-stijl

